

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

B.Sh.Shermuhammadov, A.U.G'ofurov Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining sport turizmiga doir bilimlarini rivojlantirishning tashkiliy-pedagogik mazmuni	9
B.Sh.Shermuhammadov, D.R.Murodova Fanlararo integratsiya asosida bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining badiiy-estetik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik modeli	16
N.M.O'rinova Xorijiy ta'limda tyutorlik faoliyatining mohiyati va funksiyalari	20
B.X.Baydjanov, M.R.Maxkamov Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy muloqot qilish qobiliyatlarini shakllantirish	24
B.A.Umarov Raqamli texnologiyalar vositasida pedagoglarning professional kompetentligini rivojlantirish tamoyillari	28
I.M.Saidov Vatanparvarlik va yuksak ma'naviy tarbiya - uchinchi renessans poydevorining omili	33
M.I.Alimjonova Ta'limning globallashuvi sharoitida talabalarda madaniyatlararo muloqot kompetentligini rivojlantirishning pedagogik mazmuni.....	37
I.I.Yo'lbarsova Talabalarda bioetik madaniyatni rivojlantirishning ijtimoiy-tarixiy an'analari hamda zamonaviy yondashuvlari.....	45
M.I.Alimjonova Talabalarni madaniyatlararo muloqot kompetentligini rivojlantirishning pedagogik modeli.....	49
F.A.Ibroximov, B.M.Jo'raqo'ziyev Mafkuraviy immunitet va uning zarurati	56
Z.J.Pardaeva Mustaqillik davri o'zbek romanchiligi: badiiy va ilmiy tafakkur masalalari.....	60
F.A.Ibroximov Huquqiy fanlarni o'qitilishidagi uzviylik va uzluksizlikning mavjud holati.....	70
L.D.Tuganova Gender va ta'limda tenglik muammosi.....	75
Sh.X.Tog'aeV Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish samaradorligini oshirishning ilmiy-uslubiy masalalari	78
A.R.Saydullayeva Talabalarda gender madaniyatini rivojlantirishning tuzilishi va tarkibiy qismlari	83
G.S.Raxmonova Nostandart tafakkur tarzini rivojlantirishda mustaqil ishlarning pedagogik imkoniyatlari.....	87
M.R.Usmanov O'tish davri yoshidagi ruhiy o'zgarishlarning rivojlanish xususiyatlari.....	93
X.Y.Jo'rayeva, M.T.Turkistonova Oliy ta'lim muassasalarida biologiya fanlarini o'qitishning nazariy asoslari	97
E.S.Yuldashyev Bo'lg'usi o'qituvchilarda suggestiv qobiliyatlarni rivojlantirishning ilmiy-pedagogik asoslari	101
G.B.Karimova Jismoniy tarbiya fanning interfaol ta'lim usullari va ularni innovatsion faoliyatini shakllantirish	107
F.O'.Toshboltayev Zamonaviy ta'limda pedagogik imkoniyatlar va axborot texnologiyalari integratsiyasini ta'minlash	111
S.D.Akzamov Jismoniy tarbiya fani bo'yicha sinfdan tashqari ishlarni bolalar va o'smirlar organizmiga ta'siri	115

**JISMONIY TARBIYA FANINING INTERFAOL TA'LIM USULLARI VA ULARNI
INNOVATSION FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH**

**ИНТЕРАКТИВНЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ МЕТОДЫ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И
ФОРМИРОВАНИЕ ИХ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

**INTERACTIVE EDUCATIONAL METHODS OF PHYSICAL EDUCATION AND FORMATION
OF INNOVATIVE ACTIVITY**

Karimova Gulhayo Botirjon qizi¹

¹Karimova Gulhayo Botirjon qizi

– O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti, Farg'ona filiali o'qituvchisi.

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'quvchilarni kasbiy bilim darajasini oshirish, yangi talablar asosida yoshlar savodxonligini o'stirish, uzluksiz ta'lim tizimini joriy etish davomiy, dolzarb zamonimiz talabi haqida ma'lumotlar berilgan. Mavjud ta'lim-tarbiya tizimini tubdan isloh qilish, uni zamon talablari darajasiga ko'tarish, yangi tizimni barpo etish, kelajak uchun barkamol, salohiyatli avlodni tarbiyalash hozirgi kunda pedagogik uslublarni takomillashtirish ustuvor vazifalar sifatida jismoniy tarbiya fanini o'qitishda innovatsion ta'lim texnologiyalardan samarali foydalanish haqida ma'lumotlar berib o'tilgan.

Аннотация

В данной статье представлена информация о том, как повысить уровень профессиональных знаний учащихся, повысить грамотность молодежи на основе новых требований, внедрения системы непрерывного образования, требований современности. Инновационные образовательные технологии в обучении физической культуре в приоритетном порядке заключаются в коренном реформировании существующей системы образования, повышении ее до уровня современных требований, построении новой системы, воспитании гармоничного, перспективного поколения.

Abstract

This article provides information on how to increase the level of professional knowledge of students, improve the literacy of young people based on new requirements, the introduction of a system of continuous education, the requirements of our time. Innovative educational technologies in teaching physical culture in the priority order consist in radical reforming of the existing education system, raising it to the level of modern requirements, building a new system, educating a harmonious, promising generation.

Kalit so'zlar: interfaol, texnologiya, ilg'or, ilmiy-ma'rifiy, pedagogik texnologiyalar, didaktik, tamoyil, innovatsion, klaster, strategiya, umumta'lim, kasbiy, bilim.

Ключевые слова: интерактивные, технологии, научно-образовательные, педагогические технологии, дидактические, принцип, инновационный, кластер, стратегия, общеобразовательные, профессиональные, знания.

Key words: interactive, technologies, scientific and educational, pedagogical technologies, didactic, principle, innovative, cluster, strategy, general education, professional, knowledge.

KIRISH

Ilmiy taraqqiyotga ulkan hissa qo'shgan buyuk allomalar asos solgan va olamga mashhur bo'lgan ilmiy maktablar bilimlari zamonaviy shaklda istiqbolli yo'nalishlar belgilanib, jahon andozalari darajasiga yetkazilmoqda.

Kishilarning umumta'lim va kasbiy bilim darajasini oshirish, yangi talablar asosida yoshlar savodxonligini o'stirish, uzluksiz ta'lim tizimini joriy etish davomiy, dolzarb zamonimiz talabi bo'lib qolmoqda. Mavjud ta'lim-tarbiya tizimini tubdan isloh qilish, uni zamon talablari darajasiga ko'tarish, yangi tizimni barpo etish, kelajak uchun barkamol, salohiyatli avlodni tarbiyalash hozirgi kunda pedagogik uslublarni takomillashtirish ustuvor vazifalar sifatida belgilandi. Ushbu talablar pedagog - olimlardan yuksak bilimdonlikni, shaxsni har tomonlama qobiliyatli, barkamol rivojlantirishni talab etadi. O'qitish maqsadlarini insonparvarlashtirilishi oliy o'quv muassasalarida innovatsion texnologiyalar asosida fan va uning maqsadlariga, ta'lim uslublari va mazmuniga yangi yondoshish zarurligini innovatsion texnologiyalar orqali tashkil etish ayni muddaodir.

Yuqorida ta'kidlab o'tilgan muammolar ta'lim standartida belgilangan talablar darajasida, hozirgi zamon ilm - fanida uchraydigan integrativ jarayon va bir tomonlama tizimli yondoshuv, ta'lim

tizimidagi o'quv fanlarining o'zaro bog'lanishi qonuniyatlaridan paydo bo'layotgan turli pedagogik texnologiyalarning qo'llanilishi asosida amalga oshiriladi.

Ta'lim jarayonida interfaol jarayonlar albatta qo'llanilishi lozim, u xoh nazariy, xoh amaliy jarayon bo'lsin, zero fanlarning bir-biri bilan bog'lanishi, bir-birini to'ldirishi hamisha muhim va dolzarb muammo bo'lib qolaveradi.

“Tarbiyachi pedagog o'zini shunday tutishi kerakki, uning har bir harakati tarbiyalashini va har doim u o'zining nimani xohlaganligini va nimani xohlamasligini bilishi zarur. Agar tarbiyachi buni bilmasa, u kimni tarbiyalay oladi”, - deydi A.S. Makarenko.

O'qituvchining mahorati, har qanday sharoitlarda ham, kerakli darajadagi tarbiyalanganlik, rivojlanganlik va bilimdonlarni tarbiya qiluvchi o'quv jarayonini tashkil qila olishidan iborat.

Pedagogik texnologiya ijtimoiy zaruriyat bo'lganligidan dastavval AQSHda 70-yillarda falsafaning bixiviorizm oqimi zaminida yuzaga kelib, boshqa rivojlangan mamlakatlarga tez tarqalib ketdi.

XX asrning 90-yillari boshida sotsializm nurab, unga a'zo bo'lgan davlatlar birin-ketin mustaqil bo'lganidan keyin, har jixatdan taraqqiy etgan xorijiy mamlakatlar, shu jumladan O'zbekiston Respublikasi uchun ham keng yo'l ochildi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mustaqillikka erishgan O'zbekiston olimlari xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va ilmiy-ma'rifiy aloqalar o'rnatib boshladilar. Natijada yurtimizga ilg'or va samarali texnologiyalar kirib kela boshladi. Shular qatori jahondagi progressiv pedagogik texnologiya degan tushuncha Rossiya olimlaridan V.M.Monaxov: “PT-avvaldan rejalashtirilgan natijalarga olib boruvchi va bajarilishi shart bo'lgan tartibli amallar tizimidir”, - degan qisqacha ta'rifni bera turib, uning asosiy xususiyatlariga e'tiborni qaratadi. “PT – o'quv jarayonini texnologiyalashtirib, uning qayta tiklanuvchanligini hamda pedagogik jarayon turg'unligini oshirib, bu jarayon ijrochisining sub'ektiv xususiyatlaridan uni ozod qiladi”, - deydi.

Bu ta'riflarni uzoq xorijda berilgan ta'riflar bilan solishtirib ko'rish uchun yapon pedagog olimi T.Sakomoto bergan ta'rifni keltiramiz. “PT,-deydi Sakomoto, - bu tizimli - mazmunli fikr yuritish usulini pedagogikaga singdirish, boshqacha qilib aytganda, pedagogik jarayonni muayyan bir majmuga keltirishdir” [1].

So'nggi yillar tadqiqotlarida pedagogik texnologiyalarning tarbiyaviy ahamiyatiga alohida e'tibor qaratilmoqda (L.V.Golish.,N.Azixodjayeve) [1].

Innovatsion usullar faqat talabalar bilimlari tizimi emas, balki ularning idrok etish qobiliyatlarini, faolliklarini, qiziqishlarini, aqliy faoliyatlarini rivojlanishini ham ta'minlovchi didaktik shart sifatida tushunish keng tarqalgan (V.P.Bespalko).

Texnologiyalar turli fanlar bo'yicha o'quv dasturlari va darsliklari muvofiqligini ta'minlovchi vosita sifatida tor uslubiy tushunish ham mavjuddir. Shu bilan birga, pedagogik texnologiyalarda mustaqil didaktik tamoyilga ajralib chiqishi mustahkam tendensiyasi kuzatilmoqda (G.K.Selevko N.Azixodjayeve.) [2,3].

Yuqorida ta'kidlab o'tganimizdek, hozirgi kungacha Oliy o'quv yurtlarida innovatsion texnologiyaning mukammal tizimi ishlab chiqilmagan. Shu bilan birga ushbu tizimning zaruriyati davr taqozosidir, zero innovatsion texnologiya talabalarning bilimini, ko'nikma va malakalarini ma'lum bir tizim asosida o'zlashtirish samaradorligini oshiruvchi jarayondir. Innovatsion texnologiyalar orqali o'qishning vazifalari, mazmuni, uslublari, vositalari, tashkil etilishi shakllari va natijalarida o'z aksini topishi kerak. Talabalarda jismoniy tarbiya fanini o'qishda innovatsion texnologiyalar orqali nazariy va amaliy bilimlarni oshirish muhim ilmiy, pedagogik muammo hisoblanadi. Buning uchun, yangi o'qitish metodlari, jumladan innovatsion texnologiyalardan foydalanish zarur bo'ladi.

NATIJALAR

Bizlar Farg'ona davlat universiteti, Jismoniy madaniyat fakulteti talabalar bilan olib borilayotgan ishlar, ya'ni o'z tajribamizga suyangan holda klaster metodi misolida xavola etmoqchimiz. Klasterlarga ajratish - bu talabalarga biror bir mavzu yuzasidan erkin va ochiq o'ylashga yordam beruvchi pedagogik strategiya. U g'oyalar o'rtasidagi bog'liqliklar haqida o'ylashni, rag'batlantirish imkonini beruvchi jarayonni talab qiladi. Bu turli yo'nalishlarda fikrlash, u miyamizning qanday ishlashi bilan uzviy bog'liq bo'ladi.

Ushbu strategiya ma'lum bir mavzu puxta o'rganilishiga qadar fikrlash faoliyatini rag'batlantirish uchun foydalaniladi. Klasterlarga ajratish talabalar bilimlarni o'zlashtirganlariga yakun yasash va yangi tasavvurlari yoki ushbu tasavvurlari grafik tasviri paydo bo'lishini rag'batlantirish

PEDAGOGIKA

vositasi sifatida ham qo'llanilishi mumkin. Shuningdek ushbu strategiya ma'lum bir mavzu bo'yicha o'z bilimlari, tushunchalari yoki tasavvuridan foydalanishga imkon beradi.

Klasterlarga ajratish quyidagicha amalga oshiriladi:

S xayolga kelgan barcha fikrlar yozib olinadi. Ushbu fikrlar sifati haqida o'ylamang, shunchaki ularni yozib oling.

S yozishga xalaqit qiluvchi xatolar va boshqa omillarga e'tibor qilmang.

S vaqt tugamagunicha yozishni to'xtatmang. Agarda xayolingizga g'oyalar kelmay qolsa unda yangi g'oyalar paydo bo'lmagunicha qog'ozga rasm chizing.

S iloji boricha ko'proq bog'liqliklar qurishga harakat qiling.

G'oyalar sifatini, ularning kengligini va ular orasidagi bog'liqlikni chegaralamang.

Stil va Stil ta'rifi bo'yicha klasterlarga ajratish - bu moslashuvchan strategiya. Uni individual hamda guruhda amalga oshirish mumkin. Guruhli faoliyatda u guruh g'oyalari uchun asos sifatida xizmat qiladi, bu esa talabalarga tasavvurlar va o'zaro aloqalar o'rganishga imkon beradi, ularni talabalar har biri tahlil qiladi (klasterga misolni keyingi betdan qarang).

Talabalarga tasavvurlari va o'zaro aloqadorliklar bo'yicha yuzaga kelgan so'zlardan foydalanib tematik so'z tushunchasini tuzishni tavsiya etiladi yoki amaliy mashq uchun qatnashadigan tana qismlari uchun mashqlarni bir qanchasini aytadi. Bir necha gaplar ushbu mavzuning batafsil ta'rifini beradi hamda bevosita talabalar bilimlarini aniqlab mavzuga munosabatlarini ifoda etadi. Ushbu strategiya fikrlash faoliyati yordamida shaxsiy bilimlaridan foydalanish, ma'lum mavzu yoki mashqni tushunish va tasavvur qilishga imkon beradi.

Jismoniy tarbiya darslarida ushbu metod barcha talabalarga nisbatan foydalanilishi mumkin, mashg'ulotlardan ozod qilinganlar, maxsus guruhlarda va amaliy darslarga qatnashayotgan talabalarga topshiriqlar berish mumkin.

Bosqich oxirida o'z fikrini yozib olish, keyin topshiriqni davom ettirish kerak bo'ladigan, estafetalarda klasterdan foydalanish mumkin. Ma'lum mavzu bo'yicha har bir jamoa tomonidan tuzilgan so'zlar soni bo'yicha ochkolar hisoblanadi, misol uchun: yugurishda: tirgak, xushtak, falstart, gavda, nafas, masofa, finish; sakrashda: dastlabki holat, yugirish, depsinish, sakrash, uchish, qo'nish; sport anjomlari: koptok, arkon, narvon, chang'i, to'plar (voleybol, basketbol, gandbol, futbol) va xokazolar.

MUHOKAMA

Klaster usulida (klasterlarga ajratish) - talabalarga yengil atletika mavzuda erkin va ochiq tarzda fikr yuritishga imkoniyat yaratildi va fikrlarni qog'oz betiga sxema tarzda tushirishni tavsiya etildi. Belgilangan vaqtdan so'ng barchalaridan o'z qo'llari bilan yaratgan ishlarni yig'ib olindi va baholandi. Bu usul ko'p variantli fikrlashni o'rganilayotgan, ya'ni yengil atletika turlarini ta'riflash, tavsif berish tushunchalarini bayon etish shuningdek, hodisa, voqealar, jarayonlar: amaliy mashg'ulotda yurish, yugirish, sakrash, irg'itishda tana a'zolariga beriladigan mashqlar boshga, bo'yinga, elkaga, qo'lga, belga, songa, tizzalarga, bilaklarga to'piq, barmoqlarga va xokazolar o'rtasida aloqa o'rnatish ko'nikma va malakalarini rivojlantiradi.

«Klaster» so'zi hujum, bog'lam ma'nosini anglatadi.

Klasterlarga ajratishga da'vat, anglash va mulohaza qilish bosqichlaridagi fikrlashni rag'batlantirish uchun qo'llash mumkin. U asosan yangi fikrlarni uyg'otishga, mavjud bilimlarga yetib borish strategiyasi bo'lib, muayyan mavzu bo'yicha yangicha fikr yuritishga chorlaydi.

Klaster usulida ishlash uchun talabalarga tavsiyalar:

1. Katta varoq (vatman 80x60, 100x60) qog'ozning o'rtasiga yoki sinf doskasiga yoxud yozish uchun foydalanish mumkin bo'lgan sathga «kalit» so'z yoki gap yoziladi;

2. Shu mavzuga tegishli deb hisoblangan va xayolga kelgan so'z va gaplar yoziladi;

3. Fikrlar paydo bo'lganda va ularni yozganda fikrlar o'rtasida mumkin bo'lgan bog'lanishlarni belgilash;

4. Fikrlar tugamaguncha yoki vaqt tamom bo'lgunicha xayolga kelgan barcha fikrlar yozilaveradi;

5. Keltirilgan so'z va fikrlar mazmuni va yaqinligiga qarab toifalarga ajratib chiqiladi.

Klaster tuzishda guruhdagi barcha talabalar ishtirok etishi, shu guruh uchun g'oyalar o'zagi bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki yuqorida ta'kidlab o'tganimizdek, hozirgi kungacha Oliy o'quv yurtlarida innovatsion texnologiyaning mukammal tizimi ishlab chiqilmagan. Shu bilan birga

ushbu tizimning zaruriyati davr taqozosidir, zero innovatsion texnologiya talabalarning bilimini, ko'nikma va malakalarini ma'lum bir tizim asosida o'zlashtirish samaradorligini oshiruvchi jarayondir.

XULOSA

Innovatsion texnologiyalar orqali o'qishning vazifalari, mazmuni, uslublari, vositalari, tashkil etilishi shakllari va natijalarida o'z aksini topishi kerak.

Talabalarda jismoniy tarbiya fanini o'qishda innovatsion texnologiyalar orqali nazariy va amaliy bilimlarni oshirish muhim ilmiy, pedagogik muammo hisoblanadi. Buning uchun, yangi o'qitish metodlari, jumladan innovatsion texnologiyalardan foydalanish zarur bo'ladi.

REFERENCES

1. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.-Toshkent:TDPU, 2003. 175-bet.
2. Buriboev A. «Pedagogik texnologiya» T., 2004 .
3. Шуркова Н.Е. Педагогическая технология. - Москва: Педагогическое общество России. 2002.
- 4.O'rinova F. O'. Et al. Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy salohiyatini takomillashtirishda ilmiy faoliyatga tayyorlashning metodik tizimi //barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – c. 660-667
5. Azizxodjayeva N. N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. - T.: TDPU, 2003
6. Nasriddinov F.N., Shaternikov E.K. Inson omilini shakllantirishda jismoniy tarbiya va sport - T.: «O'qituvchi», 2003. -102-b.
7. Usmonxo'jayev T.S., Arzumanov S.G., Qodirov V.A. Jismoniy tarbiya. - T.: «O'qituvchi», 2013.
8. A. Abdullayev. "Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi" (1-jild) / Toshkent / "NAVROZ" nashriyoti, 2017. - 392 bet.
9. Abdumalikov R. Eshnazarov J. Jismoniy tarbiya va sport tarixi. O'quv qo'llanma Toshkent, 1993 yil.
10. Yarashev K.D. Jismoniy tarbiya va sportni boshqarish. O'quv qo'llanma, Toshkent tibbiyot, Abu Ali Ibn Sino nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2002 y.
11. Yunusova Yu.M. Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi. Uchebnoe posobiya, Toshkent UzGosIFK 2007g